

ASENTEET TIUKKENEVAT?

Onko alkoholiasenteiden liberalisoituminen pysähtymässä? Ovatko asenteet ehkä tiukkenemassa? Tällaisia kysymyksiä voi esittää tämän vuoden tammikuussa tehdyn mielipidekyselyn tulosten pohjalta. Johtopäätösten teossa on kuitenkin varovaisuus tarpeen, sillä erot vuosiin 1989–1992 verrattuina ovat muutaman prosentin luokkaa ja voivat aivan hyvin selittyä satunnaisvaihteluilla.

Alkoholiasenteita on mitattu kysymällä vastaajien mielipidettä alkoholipoliittisista rajoituksista sekä oluiden ja viinien myyntitavasta.

Rajoitusten väljentämistä kannattavien osuus on vuodesta 1981 vuoteen 1991 noussut 11 prosentista 41 prosenttiin, kun taas tiukentamista haluavien osuus on vuodesta 1981 vuoteen 1992 laskenut 46 prosentista 15 prosenttiin. Rajoituksia sopivina pitävien osuus on säilynyt suhteellisen vakaana ja vaihdellut 35 ja 51 prosentin välillä.

Käänteiden tapahtumista voidaan ounastella sen perusteella, miten suhtautuminen alkoholipoliittisiin rajoituksiin sekä oluen ja mietojen viinien myyntiin on muuttunut parin kolmen viime vuoden aikana. Rajoitusten väljentämistä kannattavien osuus on laskenut vuoden 1991 41 prosentista tämän vuoden 37 prosenttiin. Mietoja viinejä elintarvikeliikkeisiin haluavien osuus on samana aikana pudonnut 61 prosentista 52 prosenttiin. Myös vahvan oluen eli A-oluen vapaan vähittäismyynniin kannattajien määrä on tänä aikana laskenut ja on nyt 45 prosenttia. Osuus on tuntuvasti alempi kuin 60-luvun lopussa, jolloin se oli korkeimmillaan. Suomalaiset ovat sen sijaan sopeutuneet keskioluen myyntiin elintarvikeliikkeissä. Sitä kannattaa neljä viidestä vastaajasta eli osapuilleen yhtä moni kuin vuonna 1969, jolloin kannatus oli huipussaan.

Alkoholi on meillä perinteisesti ollut miehinen asia. Tämä ei koske vain alkoholin kulutusta, vaan myös alkoholipoliittisia mielipiteitä. Naiset ovat kautta linjan miehiä kriittisempiä ja kannattavat tiukempaa alkoholipoliittikkaa. Vaikka naisten ja miesten mielipiteissä on tapahtunut lähentymistä, mikä näkyy selvimmin suhtautumisessa keskioluen myyntiin elintarvikeliikkeissä, ero on kuitenkin edelleen selvä.

Kun tarkastellaan erikseen naisten ja miesten mielipiteitä vuodesta 1989 lähtien, jolloin voitiin todeta selvä muutos liberaalimpaan suuntaan, havaitaan, että kaksi kolmasosaa naisista joko pitää nykyisiä alkoholipoliittisia rajoituksia sopivina tai haluaa tiukentaa niitä. Miehistä sitä vastoin vain hieman yli tai alle puolet – vuosittain vaihdellen – on samaa mieltä. A-oluen myyntiä elintarvikeliikkeissä kannattaa tämänvuotisen kyselyn mukaan 38 prosenttia naisista ja 52 prosenttia miehistä ja viinien myyntiä 49 prosenttia naisista ja 56 prosenttia miehistä.

Numeroiden valossa olisi siis tehtävissä varovainen johtopäätös, jonka mukaan runsaat 10 vuotta jatkunut alkoholiasenteiden liberalisoituminen olisi pysähtynyt ja käyrä olisi kääntymässä tiukkenevaan suuntaan. Varmempien johtopäätösten tekemiseen tarvittaisiin kuitenkin tietoa ihmisten antamien vastausten taustalla olevasta ajattelusta. Ilman sitä on esimerkiksi vaikea luotettavasti selvittää, kuinka yksi ja sama ihminen voi samassa mielipidetiedustelussa loogisin perustein sekä kannattaa alkoholipoliittisten rajoitusten lieventämistä että olla huolissaan lisääntyvästä alkoholin käytöstä ja erityisesti nuorten juomisesta ja arvioida alkoholin kulutuksen kasvun lisäävän alkoholihaittoja. Tällainen tulos oli luettavissa eräästä muuan vuosi sitten tehdystä mielipidetiedustelusta.

Alkoholiasenteiden muutokset ovat 60-luvulta lähtien eli siitä lähtien, kun asenteiden mittauksia on suoritettu, olleet aaltoilevia. 60-luvun jälkipuoliskolla asenteet liberalisoituivat yhteiskunnallisen ilmapiirin yleisen vapautumisen myötä. 70-luvun alkupuolella taas ihmisten huolekkuus lisääntyi alkoholin kulutuksen nopean kasvun seurauksena ja alkoholipoliittiset asenteet kiristyivät. 70-luvun lopulla ja 80-luvun alkupuoliskolla sekä alkoholin kulutus että alkoholipoliittiset mielipiteet tasaantuivat. Vuosikymmenen lopulla talouden kasvun huumassa kulutus nousi selvästi ja mielipiteet liberalisoituivat. Meneillään oleva juomatapatutkimus tuonee selvyttä siihen, mitä kaikkea näiden muutosten taustalla oli.

Jos alkoholiasenteiden liberalisoituminen on pysähtynyt ja kehitys kääntymässä tiukkenevaan suuntaan, muutos liittyyneen taloudelliseen lamaan ja sen aiheuttamaan yleisempään asenteiden kiristymiseen yhteiskunnassa, mistä on merkkejä näkyvissä. Siitä, mitkä muut tekijät, mm. huolenpito omasta terveydestä, muutokseen vaikuttavat, voi esittää vain arvailuja.